

ЮЛИАН
СЕМЕНОВ

БАҲОРНИНГ
ЎН ЕТТИ
ДАҚИҚАСИ

ЎЗБЕКИСТОН ЛКСМ
МАРКАЗИЙ КОМИТЕТИ
«ЁШ ГВАРДИЯ» НАШРИЯТИ
ТОШКЕНТ — 1973

1945 йил баҳор фасли. Улуғ Ватан урушининг охириги кунлари. Фашизм ўлим ёқасида ётибди, аммо кураш тугаганича йўқ. Даҳшатли, шиддатли кураш ҳали давом этмоқда. Гитлерчилар Германиясининг сўнгги кунлари. Ана шундай вазиятда душман уясида иш кўрган совет разведкачиси Максим Исаев ҳақида ҳикоя қилинади ушбу романда. Совет разведкачиси зиммасига юкланган вазифа — фашистларнинг ғарб мамлакатлари бошлиқлари билан сепарат сулҳ тузишга уринишларини фош этиш ва барбод қилишдан иборат бўлиб, бу вазифани у швраф билан бажаради.

Русчадан ТУЙҒУН ВАЛИЕВ таржимаси.

© «Ёш гвардия», 1973 г.

© Воениздат, 1970 г.

0-7-3-2—№ 085.

С. М. 356—06—73 62—72

ОТАМ ХОТИРАСИГА БАҒИШЛАЙМАН

I

Штирлиц бирпас ҳайрон бўлиб қолди: шу мавсумда боғда булбул сайрарди. Ҳаво совуқ, осмон кўкимтир, теварак-атроф баҳор келишидан дарак бериб, но-зик акварелни эслатиб турса-да, ерни қалин қор босиб ётарди. Унда ҳали тунда эрийдиган қорга хос нинг кўкиш ранг йўқ эди.

Кекса дарахтларнинг йўғон танаси қорайиб турарди; боғдан янгигина музлатилган балиқ иси келарди. Ҳар баҳоргидек ҳали арча ва тоғ теракларнинг ўтган йилги хазонининг бўрсиш ҳиди сезилмаса ҳам, сукунат босган қон-қора боғда булбул дам чертиб-чертиб, дам чуриллаб — минг оҳангда хониш қиларди.

Штирлиц бувасини эслади. Серсоқол, бароқ қошли чол қушлар тилига тушунарди. У читтакларни алдаб чакирарди-да, дарахт тагига ўтириб олиб, узоқ вақт қушчаларга тикиларди, бундай пайтларда унинг кўзлари ҳам худди қушчаларникидек жавдираб кетарди, қушчалар эса ундан мутлақо ҳадиксирамасдилар.

— Чур-чур-чур-р-р! — қушчаларга тақлид қилиб қуштак чаларди бобо.

Читтаклар эса унинг овозига ишонч билан, чуриллаб жавоб беришарди.

Қуёш ботди, танаси қора дарахтлар оппоқ қор у-сига бир текисда гунафшаранг соя ташлади.

«Бечора, совуқда қотиб қолмасайди, — ўйларди Штирлиц, шинелига яхшилаб ўраниб, уйга қайтар-кан. — Унга ёрдам ҳам бера олмайсан: булбул зоти торки, одамларга ишонмайди».

Штирлиц соатига қаради: роппа-роса етти.

«Ҳозир келади, — ўйлади Штирлиц. — У доим вақтида келарди. Ҳеч ким кўрмаслиги учун станциядан ўрмон орқали ўтиб келишини ўзим тайинлаган эдим унга. Ҳечқиси йўқ. Кутиб тураман. Бу ер гўзал жой, кутиш ҳам гашт...»

Бу агентини Штирлиц доимо шу ерда, кўл бўйидаги уйда қабул қиларди. Бу яширин уй жуда қулай, тева-рак-атроф тинч, одамлар кўзидан узоқ, эман ўрмонида жойлашган. У СС обергруппенфюрери Полни бомбардимон пайтида ҳалок бўлган «Опера» раққосаларининг болалари ихтиёридаги бу виллани сотиб олиш учун пул ажратишга кўндираман, деб уч ой овора бўлди. Бола фақирлар жуда баланддан келдилар. СС ва СД хўжалик сиёсати учун жавобгар бўлган Поль Штирлиц таклифини рад қилаверди. «Ақлингизни едингизми, — деган эди у, — кичикроқ бир уйни ижарага олинг. Бунчалик зеби-зийнатга интилиш нимаси? Биз пулни бўлар-бўлмасга исроф қила олмаймиз! Бундай қилсак бутун уруш оғирлигини зиммасига ортган миллатга нисбатан хонилик қилган бўламиз».

Штирлиц бу ерга ўз шефи — хавфсизлик хизмати сиёсий разведкаси бошлиғи, ўттиз тўрт ёшли СС бригаденфюрери Вальтер Шелленбергни олиб келишга мажбур бўлди. Гўзалликнинг қадрига етадиган, жуда идрокли ва оқил одам бўлган Шелленберг жиддий агентлар билан суҳбат қилиш учун бундан яхшироқ жойни топиш қийин эканлигини дарҳол фаҳмлади. Вилла қалбаки шахслар номига сотиб олинди ва «Робер Лей номидаги халқ химия корхонаси»нинг бош инженерини Бользен деган киши ихтиёрига ўтди. У катта маош ва яхши паёк эвазига қоровул ёллади. Ана шу Бользен деган кимса СС штапдартенфюрери фон Штирлицнинг узи эди.

Дастурхон тузаб бўлгач, Штирлиц приёминикин кўйди. Лондон хушчақчақ бир куйини эшиттирарди. Америкалик Глен Миллер оркестри «Қуёшли водий серенадаси» фильмидан композицияни ижро этарди. Бу фильм Гиммлерга маъқул тушиб, Швециядан унинг бир нусхаси сотиб олинган эди. Шундан бери бу лентани Шаҳзода Альбрехтштрассе подвалида, айниқса маҳбусларни сўроқ қилиш мумкин бўлмаган туринг бомбардимон пайтларида тез-тез томоша қилиб турардилар.

«АНЖЕЛА — АЛЕКСГА.

Мюнхендан.

РХСА маҳаллий бўлимига юқори мансабли СС офицерлари ўз машиналарида келиб туришади. Бу ерда улар бошқа машиналарга, кўпинча француз ва америка автомобилларига ўтириб, Швейцарияга жўнайдилар. Кеча кун бўйи бешта ана шундай машина Швейцарияга жўнаб кетди.

Манбаи — чегара райони автомобилларига техника хизмати кўрсатувчи мастер.

АНЖЕЛА».

«ТОМАС — АЛЕКСГА.

Лейпцигдан.

Банк ҳар кун и савдо учун Испания банкларига — уларнинг аниқ номини ҳали билолганимизча йўқ — каттагина суммада пул жўнатмоқда. Партиянинг оддий аъзолари ёки уларнинг хотинлари 100 000 маркадан то 400 000 маркагача пул топширмоқдалар. Аниқланган маълумотларга қараганда, бу пуллар уларники бўлиши мумкин эмас.

Манбаи — банк кассири.

ТОМАС».

✓ Совет разведкачисининг раҳбари — Алексга етиб келган бу маълумотларнинг ҳаммаси иложи борица синчиклаб қайтадан текширилди. Қайта текшириш олинган хабарларнинг тўғри эканлигини исботлади. Шундан сўнг улар танишиб чиқиш учун ДМК¹ аъзоларига жўнатилди.

Разведка раҳбари яқин кунлар ичида ғоятда мураккаб топшириқ олишини тўғри тахмин қилган эди, чунки жуда қизиқ, хийла чалкаш, кўп жиҳатлари ноаниқ бир манзара рўй бераётган эди.

— Ҳар эҳтимолга қарши, — деди у ўз секретарига, — радио билан боғланнинг. Улар Юстас учун махсус эшиттириш тайёрласинлар. Аниқ ҳеч нима дейилмасин — топшириқни кутсин. Негадир мен топшириқни

¹ Давлат Мудофаа Комитети.

у бажарса керак деган ишончдаман. Ҳа, фақат угина бажара оладн ва бу унга берилган энг сўнгги топшириқ бўлса керак деган умиддаман.

✓...1945 йилнинг январида руслар Краковга кириб борган ва жуда синчиклаб миналаштирилган шаҳарни омон сақлаб қолганларидан кейин, Кальтенбруннер ана шу қасд олиш ақлини бажаришга жавобгар бўлган гестапо шарқий бошқармасининг шефи Крюгерни ҳузурига олиб келишларини буюрдн.✓

Кальтенбруннер генералнинг салобатли юзига тикланча узоқ вақт индамай турди, кейин аста сўради: — Ўзингизни оқловчи — фюрерни ишонтира оладиган бирорта объектив далилингиз борми?

Бесўнақай, аммо кўринишидан очиқ кўнгилли Крюгер бундай саволни кутган ва унга жавоб ҳам тайёрлаб қўйган эди. Аммо у бир тўда ҳис-туйғуларни изҳор этишга мажбур бўлди: СС ва партиядоғи ўн беш йиллик хизмати давомида актёрлик санъатини ҳам эгаллаб олган эди. Ўзини бутунлай оқлаш мумкин бўлмаганидек, саволга ҳам дарҳол жавоб қайтариш керак эмаслигини Крюгер яхши биларди. У юриш-туришида ҳар вақт ва ҳар ерда бир чизиқдан чиқмасди — у ҳатто уйида ҳам бутунлай бошқа одам бўлиб қолганлигини англаб қоларди. У яна бир нарсани сезди: баъзан тунда уйғониб кетиб, кўзи юмуқлигича сукунатга қулоқ солиб ётарди: назарида ана шу қоронғи хонада ҳам кимдир совуққонлик ва вазминлик билан муттасил кузатиб тургандек туюларди. Аввал у баъзан хотини билан суҳбатлашарди, суҳбатлашганда ҳам тунда, пичирлашиб гаплашарди, лекин махсус техника ривож топиши билан, — Крюгер эса бундай техниканинг муваффақиятларини бошқалардан кўпроқ биларди, — у баъзан хаёлига келадиган фикрларни бутунлай гапирмайдиган бўлди. Ҳатто хотини билан ўрмонда сайр қилиб юрганида ҳам индамасди ёки майда-чўйдалар ҳақида гапирарди, чунки марказда бир километр ёки ундан ҳам наридаги гапларни ёзиб олувчи аппарат ихтиро қилинганга ўхшарди назарида.

Шундан қилиб, у аста-секин ўзгара борди. Аввалги Крюгер бутунлай гоёиб бўлиб, унинг ўрнига ҳаммага таниш ва ташқи кўриниши мутлақо ўзгармаган киши

қиёфасида ҳеч кимга таниш бўлмаган, ҳақиқатни айтиш у ёқда турсин, ҳатто ўйлашга ҳам журъат эта олмайдиган янги киши пайдо бўлганди.

— Йўқ, — жавоб қайтарди Крюгер, қошини чимириб, ичдан жўшиб келган хўрсинишни аранг босиб, — ўзимни оқлаш учун етарли далил йўқ... Бўлиши ҳам мумкин эмас. Мен — солдатман, уруш урушлигича қолади, мен ўзимга енгиллик берилишини кутмайман.

У ўз ролини аниқ ижро этарди. У бир нарсани яхши биларди — ўзига нисбатан қанчалик бераҳм бўлса, Кальтенбруннер қўлидаги қурол шунчалик ўтмаслашарди. Ов итини қуёнинг қочиши қутуртиради-да, ахир. Крюгер, агар қуён қочмай, оёғини кўтариб ётиб олса, итлар нима қилишини билмасди, албатта: аммо СССРдаги муносабатларни аниқ биларди: у ўзини ўзи қанчалик саваласа, қаршилик кўрсатмай, айбни эсиммасига олса, Кальтенбруннер (ёки ушнинг ўрнида кимки бўлмасин) шунчалик юмшайди.

— Хотинчалиш бўлманг, — деди Кальтенбруннер, папирос тутатар экан, шунда Крюгер ўз хатти-ҳаракати бутунлай тўғри эканлигини тушунди: у ўзига ўзи қойил қолди. — Муваффақиятсизлик яна такрорланмаслиги учун ҳаммасини анализ қилиб кўриш лозим.

— Обергруппенфюрер, айбим чексиз эканлигини тушунаман. Лекин штандартенфюрер Штирлицни тинглаб кўришингизни истардим. У бизнинг операциямиздан тўла хабардор бўлиб, ҳаммаси астойдил ва синчиклаб тайёрланганлигига гувоҳлик бериши мумкин, — деди Крюгер.

— Штирлицнинг операцияга қандай алоқаси бор эди? — деди Кальтенбруннер елкасини қисиб. — У разведкадан, Краковда бошқа масалалар билан шуғулланган бўлса.

— Унинг Краковда йўқолган ФАУ билан шуғулланишини билардим, аммо қайтиб келгач рейхсфюрерга ёки сизга ишни қандай бажарганимиз ҳақида ахборот берар деган умидда, операциямизнинг икки-чикирларигача таништиришни ўз бурчим деб билдим. Мен сиздан қўшимча кўрсатмалар кутдим, лекин ҳеч нима олмадим.

— Бу операция билан танишини лозим бўлган кишилар рўйхатида Штирлиц бормиди?

— Билмадим.

Кальтенбруннер котибни чақириб, унга деди:

— Марҳамат қилиб, олтинчи бошқармадан Штирлиц «Шварцфайер» операциясини амалга оширувчилар рўйхатига киритилган эканини ёки йўқми, шунини билиб келинг.

Котиб чиқиб кетгач, Штирлицни жуда барвақт зарбага рўпара қилаётганини тушуниб, Крюгер орқага чекинди.

— Ҳамма айб менинг ўзимда,— давом эттирди у сўзини бошини эгиб.— Мабодо Штирлицни жазолайдиган бўлсангиз мен қаттиқ изтиробда қоламан: мен уни содиқ курашчи сифатида жуда ҳурматлайман. Мени оқлаш мумкин эмас, мен ўз айбимни фақат жанг майдонида қон билан ювишим мумкин.

— Бу ерда душманларга қарши ким курашади?! Менми?! Бир ўзим-а?! Ватан ва фюрер учун фронтда ҳалок бўлишдан осон нарса йўқ! Бу ерда, бомбалар остида яшаб, бадбахтлар уруғини қуритиш мушкулроқ! Бу ерда фақат жасорат эмас, ақл ҳам керак! Уткир ақл керак, Крюгер!

Крюгер фронтга жўнатилмаслигини дарҳол фаҳмлади. Фронтга жўнатилишдан даҳшатлироқ жазо йўқ. Рус ўқлари ёғилиб тургани учун эмас — фронтда у, табний, командирлик лавозимида бўлади, — балки бошқа сабаблар туфайли даҳшатли: армия офицерлари СДнинг собиқ ходимларинини қанчалик ёқтирмаслигини жуда яхши билади. Улар СД ходимларини партия судини ёки ҳарбий трибуналга рўпара қилиш учун баҳона излардилар — ана унда раҳм-шафқат кутиш амри маҳол, фронт қонунлари — ўлим қонунларидир...

Котиб эшикни астагина очиб, бир неча юпқа папкани Кальтенбруннер столи устига қўйди. Кальтенбруннер папкаларни варақлаб, ҳайрон бўлгандек «ҳм-ҳм» деб қўйди, кейин:

— Раҳмат. Энди Штирлиц Краковдан қайтиб келгач раҳбарлар ҳузурига кирганини ва борди-ю кирган бўлса, кимнинг ҳузурига, марҳамат қилиб шунини аниқланг. Суҳбат пайтида у қандай масалалар устида тўхтаганлигини ҳам билдинг.

— Мен ҳар эҳтимолга қарши аниқладим бунини, — жавоб берди котиб. — Йўқ, Штирлиц қайтиб келиши биланоқ Москва учун ишлаётган передатчикни аниқлашга киришиб кетган...

Краковда абвер полковниги Берглинг ўзини фронтга жўнатишни сўраб генерал Нойбут билан қилган суҳбатни яширинча эшитгани Крюгернинг ёдига тушди. У худди ўшани такрорламоқчи бўлди: Кальтенбруннер ҳамма шафқатсиз кишилар сингари ғоятда таъсирчан одам-ку, деган фикр йилт этиб ўтди хаёлидан.

— Обергруппенфюрер, ҳар қалай мени фронтга юборишни сўрайман сиздан.

— Хотинчалиш бўлманг, ўтпринг, — деди Кальтенбруннер. — Бугун дам олишингиз мумкин, эртага эса операция ҳақида ҳаммасини батафсил ёзиб берасиз. Кейин сизни қаерга юборишни ўйлаб кўрамиз... Одам кам, иш эса кўп, Крюгер. Ҳа, иш ниҳоятда кўп...

Крюгер кетгач, Кальтенбруннер котибни чақириб, бундай деди:

— Штирлицга тегишли кейинги икки-уч йил ичидаги ҳамма маълумотларни тўплаб беринг, аммо Шелленберг билмасин бунини. Ваҳима кўтарилмасин: Штирлиц қимматли ходим ва жасур одам, унинг устидан шубҳа туғилмасин. Бу шунчаки ўртоқларча ўзаро текшириш, холос. Ҳа, айтгандек, Крюгер ҳақида буйруқ тайёрланг: биз унинг Прага гестапоси бошлигининг ўринбосари қилиб жўнатамиз — у ер иш қайнаган жой...

— Сиз қандай фикрдасиз, пастор¹, инсонда инсонийлик хусусияти кўпми ёки ҳайвонийлик хусусиятими?

— Ўйлайманки, инсонда униси ҳам, буниси ҳам баб-баравар.

— Бундай бўлиши мумкин эмас.

— Фақат шундай бўлиши мумкин.

— Йўқ, бундай эмас.

— Акс ҳолда бу хусусиятлардан бири аллақачон устун чиққан бўларди.

— Руҳий дунёни иккиламчи ҳисоблаб, пасткашликни далил қилиб олгансизлар деб бизга таъна қиласиз. Руҳий дунё ҳақиқатан ҳам иккиламчидир. Руҳий дунё моддий ҳамиртурушдан ўсиб чиқади.

— Хўш, ўша ҳамиртурушингиз нима?

— Шуҳратпарастлик. Уни сиз фаҳш деб атайсиз,

¹ Пастор — руҳоний.

мен эса уни хотинлар билан ётиш ва уларни севишдан иборат соғлом истак деб атайман. Бу — уз ишингизда биринчи бўлишга қаратилган соғлом интилиш. Бундай интилишсиз инсониятнинг бутун тараққиёти тўхтаб қолган бўлур эди. Инсоният тараққиётини тўхтатиш учун черков озмунча куч сарфламади. Черковнинг қайси даври ҳақида гапйраётганимни тушунаётган бўлсангиз керак?

— Ҳа, ҳа, албатта, биламан у даврни. Жуда яхши биламан у даврни, аммо яна бошқа нарсани ҳам билман. Сизнинг инсонга нисбатан муносабатингиз билан инсонга нисбатан фюрер тарғиб қилаётган муносабат ўртасида фарқ йўқлигини ҳам кўрмоқдаман.

— Шундайми?

— Шундай. У инсонга иззат-нафсини қондирмоқчи бўлган шайтон деб қарайди. Соғлом, кучли, ўзи учун ҳаёт маконини босиб олишни истаган шайтон деб қарайди.

— Сиз қанчалик ноҳақ эканлигингизни тасаввур қилмаётирсиз, чунки фюрер ҳар бир немисга оддий шайтон эмас, балки малла соч шайтон деб қарайди.

— Сиз эса умуман ҳар бир инсонни шайтон ҳисоблайсиз.

— Мен инсон нимадан пайдо бўлган бўлса ўша деб ҳисоблайман. Инсон эса маймундан келиб чиққан. Маймун эса асл моҳияти билан ҳайвондир.

— Бу масалада сиз билан келиша олмаймиз. Сиз инсоннинг маймундан келиб чиққанлигига ишонасиз; аммо қайси бир маймундан келиб чиққанлигини кўрмагансиз ва ўша маймун сизнинг қулоғингизга бу хусусда ҳеч нима деб пичирлаган эмас. Бунинг ўзингиз сезиш пайқаётган эмассиз ва бундай қила олмайсиз ҳам. Ҳа, сиз бунга ишонасиз, чунки бу ишонч сизнинг маънавий дунёингизга мосдир.

— Хўш, худо инсонни мен яратдим, деб сизнинг қулоғингизга пичирлаган эдимми?

— Албатта, менга ҳеч ким ҳеч нима деган эмас, инчунин, худо борлигини сизга исбот қила олмайман ҳам, бунинг исбот қилиб бўлмайди, бунга фақат ишониш мумкин. Сиз маймунга ишонсангиз, мен худога ишонаман. Сиз маймунга ишонасиз, чунки бу ишонч сизнинг маънавий дунёингизга мос, мен эса худога ишонаман, зеро бу менинг маънавий дунёмга мос.